

traditionele erfgoed. In die zin veranderde er weinig na de dekolonisatie. De postkolonie nu ten grave gedragen. Meer nog dan vroeger verandert 'Afrika', soms vreedzaam, soms gewelddadig. Dit geweld heeft echter minder te maken met de etnische tegenstellingen (de 'stammentwisten' in het koloniale discours) die de westerse media gretig uitvergroten, maar meer met het geweld en het trauma van het koloniale verleden. 'Etniciteit', immers, is een uitvinding van de koloniatoren die strikte scheidslijnen vastlegde daar waar de grenzen tussen verschillende bevolkingsgroepen eerder vloeibaar en veranderbaar waren. Etniciteit (de kunstmatige creatie van etniciteit, opgetekend in officiële documenten en vastgelegd in landkaarten) was ook één van de steunpilaren van het apartheidsregime. Eén van de eerste beleidsplannen van het nieuwe Rwandese bewind na het trauma van 1994 was het uitvaardigen

van nieuwe identiteitskaarten zonder vermelding van *etnie*. Zo wordt na de kolonie nu ook de postkolonie afgeschud: ze maakt plaats voor een nieuwe identiteit die voornamelijk wordt gekenmerkt door hybriditeit. In de ware geest van het 'postmodernisme' worden elementen uit verschillende tradities in het dagelijkse leven met elkaar gecombineerd. Het is echter nog onduidelijk waarheen dit eclecticisme Afrika zal voeren. Het markeert zowel het einde van een tijdperk, als de mogelijkheid van een nieuw begin: de heruitvinding van Afrika.

¹ In dit verband kunnen we bijvoorbeeld wijzen op de cynische en perverse redenering om ontwikkelingsgelden te koppelen aan het 'respect voor de mensenrechten', of het *ecolonialisme van de top van Rio in 1992*.

² Zie René Devisch (1994), *De Gebroken Spiegel. Kinshasa's breuk met het Westen*, in: *Streven* 61 (11): 994-1008. Hij beschrijft deze periode en de hedendaagse gevolgen ervan in de *Kongolese hoofdstad*.

³ Zie Achille Mbembe (1992), 'Provisional notes on the postcolony', in: *Africa* 62 (1): 3-37.

⁴ Zie Bernard Hours (1985), *L'Etat sorcier. Santé publique et société au Cameroun*. Paris: Editions L'Harmattan, en Jean-François Bayart (1989), *L'Etat en Afrique. La politique du ventre*. Librairie Arthème Fayard.

A SET-UP AGAINST THIS VERY VERY IMPORTANT POLITICAL PERSON. FORCE COMMANDER TO INFORM SRSG

RWANDA 1994 RWANDA 1994 RWANDA 1994 RWANDA 1994 RWANDA 1994 RWANDA 1994 RWANDA 1994

veelheid aan vormen konden 'uittesten', met verschillende reacties van het publiek tot gevolg, konden we soms intuïtief aanvoelen welke vormen nodig waren. Op sommige ogenblikken kon de muziek de tekst 'aflossen'. Na het getuigenis van Yolande bijvoorbeeld is alleen nog maar zang mogelijk op het toneel. Spreken kan dan niet meer, er is alleen muziek. Dat heeft ook te maken met de duur van de voorstelling en de complexiteit van het onderwerp. Het doet op een niet eenvoudige manier een beroep op ieder van ons. We hebben allemaal onze weerstanden - wij hebben ook de onze gehad

tijdens het werkproces.

ETCETERA: Sommigen onder jullie zijn vooraf naar Rwanda geweest. Anderen, zoals Jean-Marie Piemme en scenograaf Johan Daenen niet. Vanwaar dit verschil?

PIEMME: Er waren allerlei redenen om er niet naar toe te gaan. De belangrijkste voor mij was dat ik me niet op mijn gemak voelde bij een dergelijke reis. Het heeft iets van een 'kruisweg', en daar had ik

RWANDA 1994 RWANDA 1994 RWANDA 1994 RWANDA 1994 RWANDA 1994 RWANDA 1994 RWANDA 1994

FORCE COMMANDER PUT IN CONTACT WITH INFORMANT BY VERY VERY IMPORTANT GOVERNMENT POLITICIAN.

chtiging van tafel geveegd. Uit de uitspraken van de rechters en het verloop van de processen blijkt helemaal niet dat zij een nimmer inzicht hebben verworven in het precieze verloop van de Rwandese tragedie van voorjaar 1994. In die zin ook al is het maar dat het Tribunaal nog maar aan de eerste processen toe is rijft dit (voorlopig) internationaal een gemiste kans.

ONNSCHULD? SCHULD?

In het Rwandese dossier blijkt het bijzonder moeilijk om dat noodzakelijke 'vermoeden van onschuld' staande te houden, zowel voor onderzoeksrechters als voor journalisten en mensenrechtenonderzoekers. Dat heeft wellicht te maken met het trauma dat wat alle 'Rwandawatchers' hebben opgelopen door de gruwelijke moordpartijen van voorjaar 1994.

agranter voorbeelden hiervan vinden we dus bij het Rwanda Tribunaal in Arusha, bij de processen in Rwanda zelf waarvan in de inleiding sprake was, maar ook bij de aangekondigde processen voor het Belgische Hof van Assisen (de dossiers Ntezimana, Miganiro, Mukangango en Kizito). Herhaaldelijk zijn deze beschuldigen in de pers en in dossiers van een overigens onbetrouwbare mensenrechtenorganisatie 'veroordeeld' voor daden die zij zelf

steevast blijven ontkennen. Het wordt nu afwachten of de volksjury van het Hof van Assisen voldoende afstandelijkheid zal bewaren om het dossier op zich te beoordelen, en hoe de verdediging die openbare veroordelingen zal gebruiken om de rechtsgang te betwisten.

Hierbij dient ook verwezen naar het onderzoek naar de aanslag op het vliegtuig van president Habyarimana op 6 april 1994, volgens de oprichters van het Rwanda Tribunaal het feit dat de burgeroorlog en de genocide heeft ontketend. Ondanks interessante nieuwe aanwijzingen dat het RPF mogelijk verantwoordelijk is voor die moordaanslag, weigert de openbaar aanklager van het Internationale Rwanda Tribunaal vooralsnog om het dossier te openen. Het argument dat dit onderzoek niet tot de bevoegdheden van het Tribunaal behoort is echter zeer betwistbaar. Het lijkt erop dat ook in dit geval de druk vanuit Kigali té groot is om de confrontatie te wagen.

CIJFERS EN FEITEN

Ter afsluiting enkele precieze gegevens over de huidige stand van zaken in Arusha. In totaal behandelt het Rwanda Tribunaal